

Er verið að gjaldfella fagmennskuhugtakið í hjúkrun?

— Viðtal við Klöru Þorsteinsdóttur

Fagmennska er hugtak sem hefur verið Klöru Þorsteinsdóttur hjúkrunarfræðingi hugleikið eftir að hafa starfað við hjúkrun í fjölda ára og orðið vitni að og verið þátttakandi í þeim breytingum sem orðið hafa á heilbrigðiskerfinu undanfarin ár. Spurningin um hvað verði um fagmennskuna á tímum niðurskurðar í heilbrigðiskerfinu varð hvatinn að meistaraverkefni sem hún hefur nýlokið í félagsfræði. Verkefnið ber heitið Vald og fagmennska í hjúkrun á tímum niðurskurðar. Niðurstöðurnar gefa til kynna að hjúkrunarfræðingum sé gert ókleift að starfa eftir faglegum og siðferðilegum viðmiðum sem er í andstöðu við faglega sjálfsmynd. Niðurskurður í heilbrigðiskerfinu og mannekla hefur í för með sér óeðlilegar kröfur um afköst hjúkrunarfræðinga með tilheyrandi afleiðingum.

Umtalsverður og umhugsunarverður fórnarkostnaður vegna niðurskurðar

„Eins og titill rannsóknarinnar ber með sér hafði ég áhuga á að skoða fagmennskuhugtakið og hvar það ætti heima í þeim niðurskurði sem hefur ríkt í heilbrigðiskerfinu. Hjúkrunarfræðingar eru stærsta fagstétin á Landspítalanum og starfsaðstæður þeirra einkennast nú af miklum niðurskurði, manneklu og veikindaleyfum í röðum þeirra. Þessi fórnarkostnaður er umhugsunarverður og mikilvægt að hver og einn skoði möguleika sína og getu til breytinga,“ segir Klara. Niðurstöður rannsókna hér á landi hafa leitt í ljós að ótímabærar útskriftir sjúklinga og óframkvæmd hjúkrun vegna manneklu og krafna spítalans um afköst ógni öryggi sjúklinga og valdi þeim auknum heilsufarsvanda. Enn fremur bendir hún á að brottfall úr starfi vegna starfstengdra veikinda hjúkrunarfræðinga hafi aukist.

„Ég hef sjálf reynslu af því að starfa á Landspítalanum á tímum niðurskurðar og þekki þá klemmu sem hjúkrunarfræðingur lendir í þegar tekin er ákvörðun um meðferð eða útskrift á forsendum sparnaðar og sú ákvörðun stangast á við faglegt mat og siðareglur. Jafnframt varð ég fyrir því að slasast illa í baki við að forða sjúklingi frá falli. Þá hætti ég í fastri vinnu sem hjúkrunarfræðingur og einbeitti mér að því að klára félagsfræðina, en ég hef síðan leyst af á ýmsum stöðum. Það var svo í námskeiði í vinnuvistfræði þar sem við fórum á vinnustaði og máttum aðstæður með hliðsjón af stöðlum Vinnueftirlitsins að þá fyrst áttaði ég mig á því að meiðsli mín voru vinnuslys en þau höfðu ekki verið skráð þannig. Í því námskeiði tók ég viðtöl við hjúkrunarfræðinga á einni deild sem allir höfðu orðið fyrir stoðkerfishnjaski við störf sín og það ekki verið skráð sem slys. Allir litu í eigin barm, eins og ég gerði, reyndu að finna skýringu hjá sjálfum sér en ekki í manneklu, skorti á stuðningi yfirmanna og öryggisviðmiðum.“ Klöru lék hugur á að kanna hvernig hjúkrunarfræðingar samræmi annars vegar kröfur spítalans um afköst og hins vegar eigin faglegu sýn og hvort jafnvægi sé þar á milli.

Klara Þorsteinsdóttir hjúkrunarfræðingur og MA í félagsfræði.

„Algengt er að kvartanir og ábendingar til yfirmanna um vinnuálag og skort á öryggisviðmiðum séu hunsaðar og þaggaðar niður. Fyrir vikið hafa hjúkrunarfræðingar orðið vitni að, og jafnvel átt þátt í, gjörðum sem þeir telja ósiðlegar og ófaglegar, að sögn Klöru.“

Ríkjandi starfsskilyrði ógna faglegu jafnvægi

Niðurstöðurnar, sem byggjast á viðtölum við ellefu hjúkrunarfræðinga á Landspítalanum, eru að hjúkrunarfræðingarnir telja ómögulegt að viðhalda heilbrigðu, siðlegu og faglegu jafnvægi við ríkjandi starfsskilyrði. Til að viðhalda lágmarksfagmennsku og takmarka áhættu sjúklinga forgangsraða þeir tíma sínum og störfum þannig að þeir leitast við að tryggja öryggi sjúklinga. Klara segir það oft vera á kostnað andlegrar, líkamlegrar og félagslegrar heilsu hjúkrunarfræðinganna. Vinnu-umhverfi þeirra einkennist af því að engu má muna að mistök geti átt sér stað og telja hjúkrunarfræðingar að öryggisviðmið spítalans og vinnuverndarstefna séu óviðunandi. Fram kemur að hjúkrunarfræðingar telja of mikla fjarlægð vera milli sín og yfirmanna sinna og jafnframt skorti stuðning og málsvörn þeim til handa. Algenzt er að kvartanir og ábendingar til yfirmanna um vinnuálag og skort á öryggisviðmiðum séu hunsaðar og þaggaðar niður. Fyrir vikið hafa hjúkrunarfræðingar orðið vitni að, og jafnvel átt þátt í, gjörðum sem þeir telja ósiðlegar og ófaglegar, að sögn Klöru.

Í daglegu starfi hjúkrunarfræðinga er allt kapp lagt á að bægra frá þeim möguleika og tilfinningu að verið sé að bregðast sjúklingi. Það er gert með því að sleppa að fara í mat eða í hvíldarhlé og stundum er ekki hægt að komast á klósett tím-

Laus störf hjá Hrafnistu

Hjúkrunarfræðingar

Hrafnista leitar að hjúkrunarfræðingum til starfa í fjölbreytt og skemmtileg störf. Starfshlutfall er samkomulag.

Menntunar- og hæfniskröfur:

- Íslenskt hjúkrunarleyfi
- Sveigjanleiki og sjálfstæð vinnubrögð
- Frumkvæði og metnaður í starfi
- Góðir samskiptahæfileikar og jákvætt viðmót

Þekking, reynsla, frumkvæði og ánægja starfsmanna Hrafnistuheimilanna tryggir gæði þeirrar þjónustu sem veitt er. Gerð er krafa um heiðarleika, dugnað, stundvísni og góða framkomu. Við hlökkum til að vinna með þér!

Allar nánari upplýsingar veitir Lind hjá Fast Ráðningum í síma 552-1606 og tölvupósti, lind@fastradningar.is. Einnig er hægt að sækja um á www.fastradningar.is. Umsóknarfrestur er til 8. maí.

unum saman, segir Klara að hafi komið fram. „Þetta er sammerkt öllum. Þeir ná fæstir að endurnæra sig milli vakta, og að vinnuverndarlög séu brotin er daglegur veruleiki þar sem hvíldartími milli vakta er oft ekki nægur,“ segir hún jafnframt.

Að sögn Klöru veldur hraðinn í störfum hjúkrunarfræðinga, eða hraðamenningin, því að mörk hins eðlilega verða óskýr og hjúkrunarfræðingar viti ekki lengur hvað teljist vera eðlilegt. Heilsufarslegur fórnarkostnaður birtist til dæmis í styttri og lengri veikindafríum vegna stoðkerfisáverka og kulnunar.

Að sögn Klöru veldur hraðinn í störfum hjúkrunarfræðinga, eða hraðamenningin, því að mörk hins eðlilega verða óskýr og hjúkrunarfræðingar viti ekki lengur hvað teljist vera eðlilegt. Heilsufarslegur fórnarkostnaður birtist til dæmis í styttri og lengri veikindafríum vegna stoðkerfisáverka og kulnunar. Þá má ekki gleyma siðferðilegri vanlíðan sem hlýst af því að brjóta gegn eigin faglegu vitund, bendir Klara á. Það sé því mikilvægt að stjórnendur séu meðvitaðir um að aukið álag skekki ekki eðlileg viðmiðunarmörk. „Hjúkrunarfræðingur aðlagast hraðamenningunni og ef hann annar ekki því sem þarf lítur hann gjarnan í eigin barm. Öttinn við að vera talinn hrokafullur tengist oft því að segja meiningu sína og setja öðrum stéttum mörk, svo sem ef hjúkrunarfræðingur er truflaður við vinnu sína, eins og er hluti starfsins. Það getur tekið hjúkrunarfræðing obbann af starfsævinni að ná að átta sig á að velferð bæði hans og skjólstæðinganna er best borgið með því að standa á sannfæringu sinni.“

Sambandsleysi og gjá á milli hjúkrunarfræðinga og yfirmanna

Afstaða til faglegra mála milli yfirmanna og hjúkrunarfræðinga er ekki alltaf samrýmanleg að sögn Klöru. Sparnaðaraðgerðir hafa í för með sér að kröfur eru gerðar til hjúkrunarfræðinga sem fela í sér að þeim er gert erfitt fyrir að fara að faglegu mati sínu, eða að áherslum þeirra er óhjákvæmilega ýtt til hliðar, segir Klara. Þar má nefna þegar hjúkrunarfræðingur metur stöðuna á deild sinni þannig að kalla þurfi út mannskap til að tryggja öryggi. Algenzt er að yfirmenn banni útköll á forsendum sparnaðar og ætlist til að hjúkrunarfræðingar anní verkum sem að öllu eðlilegu væru á höndum fleiri. Gagnrýnisraddir eru illa séðar og algenzt er að yfirmenn reyni að kveða þær niður. Þetta hefur skapað andrúmsloft þar sem hjúkrunarfræðingar hafa margir hverjir hætt að treysta yfirmönnum sínum.

Í kjölfar þess að fleiri hjúkrunarfræðingar fara í styttri eða lengri vinnuferðir, til að mynda til Noregs, fá þeir nýja sýn og viðmið um öryggismál og vinnuálag. Fyrir vikið eiga þeir auðveldara með að ræða og benda á hvað betur megí fara. Þá

Klara Þorsteinsdóttir hjúkrunarfræðingur hefur nýlokið að skrifa meistararitgerð sína í félagsfræði um vald og fagmennsku í hjúkrun á tímum niðurskurðar.

ber að nefna Ástumálið svokallaða en einn viðmælandi Klöru hafði eftirfarandi að segja: „Ég er bara búin og sérstaklega eftir að Ásta okkar lenti í sínu, það hefur mér verið bara mikil hvatning í því að segja bara hingað og ekki lengra.“

„Ég held að það sé tímabært að spyrja hvort verið sé að gjaldfella fagmennskuhugtakið þegar góður hjúkrunarfræðingur gengur sér til húðar. Hverjum fagmanni ber að vera að öllu leyti í stakk búinn að sinna sínu.“

Niðurstöður rannsóknarinnar sýna sambandsleysi og gjá milli hjúkrunarfræðinga og yfirmanna. Ber þar að nefna skort á stuðningi við hættulegar aðstæður þar sem þarf að tryggja öryggi sjúklinga sem og að koma í veg fyrir heilsutjón hjúkrunar-

fræðinga. Það sé mótsögn í faglegri sjálfsmynd hjúkrunarfræðinga að þeim sé gert ókleift að starfa eftir faglegum og siðferðilegum viðmiðum. Að sögn Klöru veldur þetta misræmi því að hjúkrunarfræðingnum finnst hann bregðast og hann tekur á sig óverðskuldaða sök ef eitthvað fer úrskeiðis. Óeðlilegar kröfur um afköst eru tilkomnar vegna samdráttar og niðurskurðar stjórnvalda og sameiningar spítalanna í Reykjavík. „Brottfall úr starfi og mannekla hefur verið staðreynd lengi á spítalanum. Samt er enn verið að hamra á því að mennta þurfi fleiri hjúkrunarfræðinga. Það hefur gengið treglega að komast að kjarna málsins sem eru hinar óeðlilegu aðstæður sem spítalinn býr hjúkrunarfræðingum og sem þeir sjálfir ganga inn í. Þar má nefna skort á samstöðu meðal þeirra við að leggja að jöfnu velferð skjólstæðinga og sína eigin velferð og heilsu. Ég held að það sé tímabært að spyrja hvort verið sé að gjaldfella fagmennskuhugtakið þegar góður hjúkrunarfræðingur gengur sér til húðar. Hverjum fagmanni ber að vera að öllu leyti í stakk búinn að sinna sínu.“